

Vergaderjaar 2000–2001

26 628

Industrie- en dienstenbeleid

Nr. 4

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN ECONOMISCHE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 11 juli 2001

Hierbij zend ik u mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen de rapportage «Het universitair octrooibeleid». Dit is de uitwerking van één van de actiepunten uit de brief «Ruimte voor Industriële Vernieuwing: agenda voor het industrie- en dienstenbeleid» (1999). In de bijgaande rapportage is tevens opgenomen het Kabinetsstandpunt over het AWT advies inzake het universitair octrooibeleid, getiteld «Handelen met kennis». Verder is het rapport van de B&A Groep bijgevoegd, waarin een overzicht van de huidige stand van zaken met betrekking tot het octrooibeleid in de kennisinstellingen wordt gegeven.¹

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
G. Ybema

¹ Ter inzage gelegd bij het Centraal Informatiepunt Tweede Kamer.

Rapportage «Het universitair octrooibeleid»

Actiepunt uit de brief «Ruimte voor Industriële Vernieuwing; Agenda voor het industrie- en dienstenbeleid»

Nederland en de kenniseconomie

In de afgelopen jaren is het besef van het belang van kennis en innovatie voor de economie toegenomen. In het actieplan «e-Europa 2002» (2000) formuleren de Raad en de Europese Commissie een aantal acties die de Europese kenniseconomie moeten ondersteunen². Het Kabinet onderstreept het belang van kennis en innovatie onder meer in de nota «Kenniseconomie in zicht» (2000)³.

De OECD stelt in zijn «Science, Technology and Industry Outlook 2000» (2000) vast dat de economieën van de OECD-landen structureel aan het veranderen zijn. Deze veranderingen weerspiegelen het belang van de rol van kennis en innovatie in deze economieën. Er wordt ook wel gesproken van een «knowledge-based economy». In deze «knowledge-based economy» staat innovatie centraal. Het innovatieve vermogen van een economie wordt mede bepaald door de mate waarin gegenereerde kennis omgezet kan worden in nieuwe producten en processen.

Aanleiding van deze brief

In 1999 is de brief «Ruimte voor industriële vernieuwing; Agenda voor het industrie- en dienstenbeleid» van het Ministerie van Economische Zaken (EZ) uitgekomen. In de brief wordt geconcludeerd dat kennis bepalend is voor de Nederlandse concurrentiekracht. Nederland onderscheidt zich internationaal door een grote en kwalitatief hoogstaande publieke kennisinfrastructuur. Nederland blijft internationaal gezien echter achter ten aanzien van het industrieel toepassen van in de publieke kennisinfrastructuur ontwikkelde kennis⁴.

Om het industrieel toepassen van publiek gefinancierde kennis te bevorderen is besloten dit onderwerp op de beleidsagenda van de brief te zetten. Eén van de actiepunten is om in samenwerking met het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (OCenW) het octrooibeleid dat in publieke kennisinstellingen wordt gevoerd nader te onderzoeken om te bepalen of dit beleid verder gestimuleerd moet worden⁵.

Onderzoek naar octrooiedrag

De brief gaat uit van de gedachte dat er een relatie bestaat tussen de Nederlandse concurrentiekracht en het aantal octrooien dat aangevraagd en geëxploiteerd wordt. Hieruit vloeit voort dat een actief octrooibeleid⁶ een bijdrage zou kunnen leveren aan het industrieel toepassen van in de kennisinfrastructuur ontwikkelde kennis.

EZ en OCenW hebben de B&A-groep afgelopen jaar de opdracht gegeven de belangrijkste knelpunten die zich voordoen bij het octrooibeleid van universiteiten (zie het rapport) te inventariseren. Het gaat hier om kennis gegenereerd door de 1e en 2e geldstroom. Het onderzoek richt zich op universiteiten, de resultaten zijn in hoofdlijnen ook toe te passen op het onderzoek van andere publiekgefinancierde kennisinstellingen, zoals TNO, de Grote Technologische Instituten (GTI's) en de Technologische Top Instituten (TTI's).

Tijdens het onderzoek is gebleken dat octrooien voor bepaalde wetenschapsgebieden, met name in de medische en biotechnische hoek,

² Europese Commissie, «Actieplan e-Europa 2002; Een informatiemaatschappij voor iedereen», Brussel, 2000.

³ Ministerie van Economische Zaken, Kenniseconomie in zicht, KM27 406, 2000–2001.

⁴ Ministerie van Economische Zaken, «Ruimte voor Industriële Vernieuwing; Agenda voor het industrie- en dienstenbeleid», Den Haag, (1999), blz. 30.

⁵ Ministerie van Economische Zaken, «Ruimte voor Industriële Vernieuwing; Agenda voor het industrie- en dienstenbeleid», Den Haag, (1999), blz. 35.

⁶ Met actief octrooibeleid wordt bedoeld het bewust beoordelen van de binnen de instelling gegenereerde kennis met als doel octrooien aan te vragen die commercieel uitgebaat kunnen worden.

een zeer adequaat middel zijn om kennis toepassing te laten vinden. Een aantal wetenschapsgebieden waaronder informatica (software), leent zich minder goed voor het octrooieren van vindingen.

Ook is duidelijk geworden dat kennisinstellingen naast octrooieren ook andere methoden gebruiken om kennis toe te passen, zoals het opzetten van start-up's,⁷ ruil in natura⁸ en bijvoorbeeld advieswerkzaamheden aan bedrijven. Er zijn redenen om de kennis niet te octrooieren, bijvoorbeeld omdat het wetenschapsgebied niet zo geschikt is om te octrooieren of omdat octrooien duur zijn en de aanvraagprocedures ingewikkeld.

Uit het rapport blijkt dat er vier categorieën van knelpunten zijn die betrekking hebben op het octrooibeleid van universiteiten:

- *In de aansturingrelaties binnen de kennisinstellingen en de prikkels:* het ontbreken van prikkels in de vorm van bonussen voor betrokken onderzoekers en vakgroepen.
- *Bij de verwerving van een octrooi:* belangrijkste knelpunten bij verwerving van een octrooi zijn de hoge kosten voor het aanvragen van een octrooi (met name de vergoeding door een intermediair) en de tijd die gemoeid is met octrooieren.
- *Beheer van een octrooiportefeuille:* de hoge kosten voor het beheer van een octrooiportefeuille en de geringe opbrengsten in de aanloopperiode.
- *In de relatie met bedrijfsleven:* het vinden van afnemers van de kennis en de spanning tussen kwaliteit van het onderzoek en de vraag van het bedrijfsleven naar resultaten op korte termijn (veel onderzoek heeft een fundamenteel karakter en is nog niet geschikt voor commerciële toepassing).

Een vijfde knelpunt dat OCenW en EZ geconstateerd hebben tijdens gesprekken met universiteiten is:

- *Gebrek aan informatie en kennis:* er is een groot gebrek aan kennis over praktische zaken rondom octrooiering en kennis over hoe een kennisexploitatiebeleid vorm gegeven kan worden. Deze kennis is wel versnipperd aanwezig bij de verschillende kennisinstellingen en instanties, maar wordt nauwelijks ontsloten en uitgewisseld tussen kennisinstellingen onderling.

Uitgangspunten voor beleid

Op basis van het onderzoek en gesprekken met universiteiten hebben EZ en OCenW de volgende uitgangspunten voor beleid geformuleerd:

- Het doel is meer industriële toepassing van publiek gefinancierde kennis. Een methode hiervoor is octrooieren en exploiteren van de beschermde kennis.
- Octrooien zijn niet altijd de meest goedkope, eenvoudige en adequate methode om het doel te bewerkstelligen.
- Het octrooieren van kennis door universiteiten moet geen doel op zich zijn.
- De verantwoordelijkheid voor het zoveel mogelijk toepassen van publiek gefinancierde kennis ligt primair bij universiteiten en het bedrijfsleven zelf.
- Het beleid van de overheid is erop gericht de aansluiting tussen publieke kennisinfrastructuur en de bedrijven te verbeteren en het uitwisselen en toepassen van kennis te bevorderen.

⁷ Er zijn verschillende start-up's zoals spin-off's en spin-out's vanuit de universiteit en start-up's die vanuit publiek-private samenwerkingsverbanden met venture capital worden opgestart.

⁸ Met ruil in natura wordt bedoeld het uitwisselen van kennis door kennisinstellingen aan het bedrijfsleven voor materialen en/of apparatuur zonder dat er een financiële transactie plaatsvindt.

Reactie op het AWT advies «Handelen met Kennis»

Economische Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen hebben de Adviesraad voor het Wetenschaps- en Technologiebeleid (AWT) gevraagd advies uit te brengen over de omgang van publieke kennisinstellingen met intellectuele eigendomsrechten, mede vanuit het oogpunt van toegankelijkheid van publiek bekostigde kennis. In de brief van 4 juli (kenmerk: I/II/KB/01033283) heeft de Minister van Economische Zaken, mede namens de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen dit advies, nr. 46 «Handelen met Kennis: Universitair octrooibeleid omwille van kennisbenutting» aan de Kamers aangeboden.

Het advies komt op hoofdlijnen overeen met de visie van het Kabinet. Het Kabinet deelt de volgende uitgangspunten van de Raad:

- Universiteiten hebben een maatschappelijk taak om kennis over te dragen aan de samenleving.
- Octrooien zijn een middel om kennis over te dragen van universiteiten naar het bedrijfsleven.
- Kennisoverdracht en kennisbenutting behoren de uitgangspunten te vormen voor het te voeren octrooibeleid.
- De verantwoordelijkheid voor het octrooibeleid ligt primair bij universiteiten zelf.
- Universiteiten mogen ook middelen aanwenden om het octrooibeleid vorm te geven.

De AWT vindt dat universiteiten het feitelijk octrooieren van kennis bij voorkeur aan bedrijven moeten overlaten. Het aanvragen van octrooien en het beheren van octrooiportefeuilles door kennisinstellingen zou een uitzondering moeten zijn. Het Kabinet deelt deze mening niet. Universiteiten geven op dit moment al ook op vele andere manieren invulling aan hun octrooibeleid:

- Universiteiten schakelen (commerciële) intermediairs in.
- Universiteiten hebben een kennistransferpunt ingericht, intern of extern, mogelijk in samenwerking met andere partners, die de aanvraag van en de verkoop van octrooien en licenties regelt.
- Universiteiten passen kennis toe door deze in te brengen, soms via een octrooi, in start-up's.

Vanuit het oogpunt dat universiteiten primair zelf verantwoordelijk zijn voor hun octrooibeleid vindt het Kabinet dat universiteiten zelf moeten bepalen hoe zij hun octrooibeleid vorm geven.

Het kennisbescherming- en kennisexploitatiebeleid in brede zin

Internationale beleidsontwikkelingen

- *De invoering van het Gemeenschapsoctrooi*
De kosten van een octrooiaanvraag in Europa zijn op dit moment relatief hoog. Op het moment dat het Gemeenschapsoctrooi wordt ingevoerd zullen de kosten voor Europese bescherming naar verwachting omlaag gaan en worden de procedures vereenvoudigd. De Europese lidstaten streven er naar om het Gemeenschapsoctrooi medio 2002 in te voeren. Punten van discussie zijn op dit moment het te voeren talenregime en de rol van Nationale octrooibureaus.
- *Eventueel invoeren van een grace period*
Binnen de WIPO (World Intellectual Property Organization) is een discussie gaande over de voor en nadelen van een «grace period». De «grace period» is een beperkte periode na publicatie van een uitvinding, waarbinnen nog een octrooi kan worden aangevraagd door of

namens degene die heeft gepubliceerd, zonder dat deze eerdere publicatie schadelijk is voor de octrooiverlening. Verscheidene landen, waarvan de belangrijkste de VS, kennen een «grace period» die meestal niet langer is dan 12 maanden na publicatie. Voor Nederland is een «grace period» bespreekbaar, mits passend in het kader van mondiale harmonisatie van het octrooisysteem.

Beleidsvoornemens EZ en OCenW

- *Geen wettelijke verplichting tot octrooieren*
In de Verenigde Staten heeft de «Bayh-Dole Act»⁹ geleid tot een zeer actief kennisbescherming- en kennisexploitatiebeleid bij Amerikaanse kennisinstellingen, waardoor veel additionele inkomsten worden gegenereerd. De optie van het invoeren van een «Bayh-Dole Act» is in Nederland onderzocht. De situatie in de Verenigde Staten is niet te vergelijken met de Nederlandse. In de Verenigde Staten zijn de schaalvoordelen en de interne markt vele malen groter, er is meer venture kapitaal aanwezig en de maatschappij is ondernemender. Deze factoren zijn mede bepalend voor de inkomsten die uit een actief kennisbescherming- en kennisexploitatiebeleid gegenereerd kunnen worden.

Bovendien is het draagvlak bij Nederlandse universiteiten gering voor het invoeren van nieuwe regelgeving en de verplichtingen die dat met zich meebrengt. De investeringen in de uitvoering van dergelijke regelgeving zijn voor de overheid en universiteiten groot, de kosten voor het controleren zijn hoog en de opbrengsten zijn onzeker. EZ en OCenW zijn van mening dat andere beleidsmaatregelen op een effectievere en efficiëntere wijze het toepassen van publiek gefinancierde kennis stimuleren.

- *Bestemming octrooiopbrengsten*
Een aantal kennisinstellingen vraagt octrooi aan op waardevolle onderzoeksresultaten die (mede) zijn verkregen met publieke financiering. In het kader van de Onderwijsverkenning zal worden bezien in hoeverre toekomstige netto opbrengsten deels ook ten goede zouden kunnen komen aan de subsidieverlener.
- *Onderzoeksvisitaties VSNU*
De AWT geeft aan dat OCenW er bij de VSNU (Vereniging van Samenwerkende Nederlandse Universiteiten) op dient aan te dringen dat bij onderzoeksvisitaties een breder stelsel van kwaliteitscriteria, onder andere de bijdrage aan maatschappelijke ontwikkeling en gerichtheid op benutting van kennis, gehanteerd wordt. Aangezien in het protocol van de onderzoeksvisitaties (1998) reeds een criterium is opgenomen met betrekking tot de maatschappelijke relevantie, is ten aanzien van deze aanbeveling geen verdere actie noodzakelijk.
- *Nederlandse variant AUTM-Netwerk*
EZ en OCenW denken dat via een Nederlandse variant van het Amerikaanse AUTM-netwerk een aantal geconstateerde knelpunten kunnen worden opgelost. Via een netwerk kan de uitwisseling van kennis en de samenwerking tussen universiteiten bevorderd worden, universiteiten kunnen elkaar informeren over de wijze waarop zij de uitvoering van hun octrooibeleid inrichten en tevens kunnen de contacten met het bedrijfsleven geïntensiveerd worden. Een sterk Nederlands netwerk biedt ook mogelijkheden om aan het Europese en Amerikaanse netwerk van kennisinstellingen aan te haken. EZ en OCenW zijn dan

⁹ Deze Amerikaanse wet bepaalt dat de door de overheid gesubsidieerde kennisinstellingen de plicht hebben om voor hun onderzoeksresultaten na te gaan of deze commercialiseerbaar zijn en ook waar mogelijk, tot commercialisatie over te gaan en daarbij vooral het MKB te betrekken. De federale overheid controleert de kennisinstellingen of men zich actief bezighoudt met kennisbescherming- en kennisexploitatiebeleid.

ook bereid in samenwerking met universiteiten de mogelijkheden te bekijken om een goed netwerk van de grond te krijgen.

- *Onderzoek van universitair co-uitvinderschap*
De suggestie van de AWT om ten behoeve van Wetenschaps- en Technologie-Indicatoren regulier onderzoek te doen naar universitair co-uitvinderschap is interessant. Bekeken zal worden in hoeverre dit soort gegevens nu al beschikbaar zijn.

De rol van Bureau voor de Industriële Eigendom (BIE)

- *Voorlichting*
BIE is de uitvoeringsorganisatie van EZ op het gebied van de Industriële Eigendom. Naast octrooiverlening als hoofdtaak van BIE is één van de taken om voorlichting te verzorgen aan diverse doelgroepen, waaronder universiteiten. Om de geconstateerde knelpunten in de sfeer van een gebrek aan informatie en kennis rondom octrooiering op te lossen is een belangrijke rol voor BIE weggelegd. Universiteiten worden reeds voorgelicht over kennisbescherming en de mogelijkheden voor kennisexploitatie door middel van octrooiering. Op dit moment verzorgt BIE workshops en gastcolleges bij universiteiten over het gebruik van octrooiliteratuur. Verder heeft BIE voor universiteiten standaardvoorlichtingsmateriaal over de procedures rondom nationale en internationale octrooiverlening.
- *BIE als landelijk helpdesk*
De AWT is van mening dat een landelijke helpdesk kan voorzien in de behoefte aan kennis over octrooibeleid en de ondersteuning hiervan. EZ en OCenW zijn van mening dat de feitelijke kennis over octrooi-procedures in voldoende mate bij BIE aanwezig is.
- *Platform Universitair Octrooibeleid*
Op 8 maart 2001 is het Platform Universitair Octrooibeleid opgericht op initiatief van BIE. Dit Platform, waarin op dit moment leden van het College van Bestuur van een aantal universiteiten zitting hebben, biedt de mogelijkheid om van gedachten te wisselen over de inrichting van universitair octrooibeleid op basis van ervaringen in binnen- en buitenland en best-practices.
- *Pilot voor octrooiverantwoordelijken*
BIE start binnenkort een pilot op het gebied van octrooiverantwoordelijken. Een universitair docent binnen de vakgroep of faculteit van een universiteit wordt dan opgeleid door BIE. Doel is om voldoende kennis te creëren binnen de universiteit op het gebied van octrooiering (bijhouden van labjournaal, vaststellen van nieuwheid, procedures, beleid en strategie, kosten).

Deze notitie is niet het laatste woord. Het markeert eerder de voortgang van een bewuste discussie nationaal en internationaal over octrooien, die in een versnelling terecht is gekomen. Vanuit de overheid wordt deze discussie gevolgd en waarnodig gestimuleerd. Ook het AWT heeft een aantal interessante vragen aangeroerd, die in de toekomst nog verder kunnen worden uitgediept.

In de aankomende begrotingsbehandeling van EZ zal over de voortgang van de brief «Ruimte voor Industriële Vernieuwing; Agenda voor het industrie- en dienstenbeleid» gerapporteerd worden. Binnen dit kader zullen wij u informeren over de voortgang omtrent de geformuleerde acties.